

Тема:
Розвиток освіти і науки в
Україні в 1960-х-1980-х роках.
Русифікація.

Освіта України у 1965-1985рр.

Основні дати:

1972 р. – перехід до загальнообов'язкової середньої освіти

1978 р. – запровадження обов'язкової загальносередньої освіти;

1984 р. – реформа загальноосвітньої професійної школи;

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМ В ОСВІТІ

З 1966р. розпочалося впровадження обов'язкової середньої освіти.

У 1966-1967 роках в школах республіки розпочався перехід на нові навчальні програми та підручники.

У 1972р. ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР ухвалили спільну постанову «Про завершення переходу до загальної середньої освіти молоді і подальший розвиток загальноосвітньої школи».

Запроваджувалися вечірня та заочна форми навчання.

У 1979-1980 навчальному році в республіці функціонувало 23,4 тис. шкіл, де навчалось 7,6 млн. учнів.

Збільшувалась кількість ПТУ.

З 1959 - 1980 р. чисельність ПТУ зросла в 1,3 рази, а контингент учнів – більше ніж у 2 рази.

З 1971 р. в ПТУ учні могли разом з робітничою професією отримати середню освіту. Кількість таких училищ з 1971р. по 1981 р. зросла в 6,3 рази, а чисельність учнів – у 10 разів. Найкращим випускникам ПТУ, так само, як робітничій молоді, надавалися пільги при вступі до вищих навчальних закладів.

У 1984 році проголошено реформу загальноосвітньої і професійної школи.

Запроваджувалося навчання дітей з 6 - го віку зі створенням підготовчих груп і класів на базі дитячих садочків і початкових шкіл.

8 - річні школи були реорганізовані в 9-річні, середні – в 11-річні.

На базі ПТУ створювались середні професійно - технічні навчальні заклади.

НОВОВВЕДЕННЯ У ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

- ❖ У 1966-1967рр. У вищій та середній школі почали викладатися нові навчальні дисципліни: кібернетика, генетика, суспільствознавство, основи радянської держави і права.
- ❖ З 1972 р. всі учні, які закінчували основну школу, повинні були продовжувати навчання та отримати документ про загальну середню освіту.
- ❖ З 1984 року увага акцентувалася на підвищенні ефективності трудового навчання, набутті учнями більш якісних знань с природо-технічних, економічних, та суспільних наук.
- ❖ Було запроваджено навчання дітей із 6-річного віку зі створенням підготовчих груп і класів на базі дитячих садків і початкових шкіл.
- ❖ Здійснюється поступовий перехід у середній загальноосвітній школі на одинадцятирічний строк навчання.
- ❖ Підвищується роль військово-патріотичного виховання і підготовки учнів до служби у Збройних Силах СРСР. Приділяється особлива увага розвитку військово-прикладних та військово-фізичних умінь і навичок учнів, формуванню у них якостей захисника завоювань соціалізму, патріота-інтернаціоналіста.

ISSN 0131-5609

**ПРОФЕССИОНАЛЬНО-
ТЕХНИЧЕСКОЕ
ОБРАЗОВАНИЕ**

11 1979
НОЯБРЬ

**Делу
отцов
верны!**

Новим явищем стала організація навчання у районних міжшкільних навчально-виробничих комбінатах, відвідуючи які 1-2 рази на тиждень старшокласники мали можливість опанувати робітничу професію: водія, слюсаря, механізатора. З 1971р. професійно-технічним училищам почали надавати статус середніх(тобто таких, де учні могли разом с професією здобути середню освіту). Кількість таких училищ з 1971-1981рр. зросла в 6,3 рази, а кількість учнів у 10 разів.

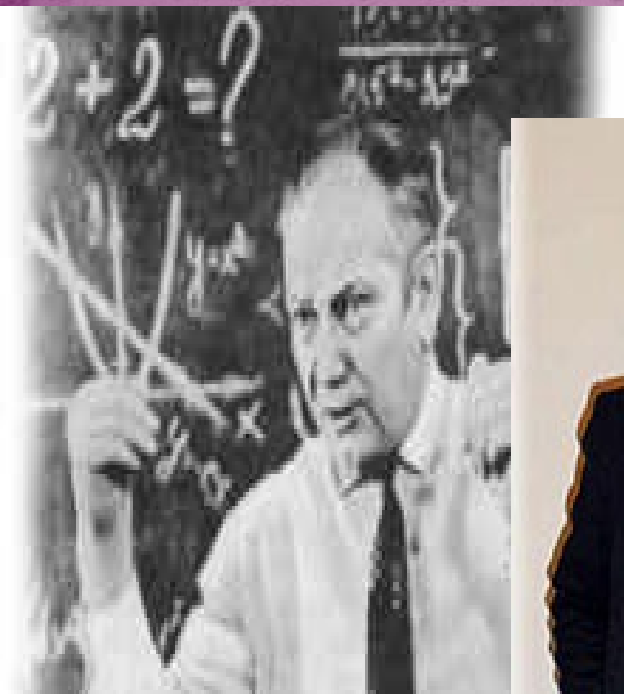
ВИДАТНІ ВЧИТЕЛІ

Олександр Захаренко

Олександр Захаренко (вчитель, а згодом - директор школи) разом з учнями будував і запуслав повітряні кулі, моделі літаків і ракет. Фізика стала цікавим і улюбленим предметом школярів. Він почав упроваджувати навчально-контролюючі машини. У школі працював кіоск без продавця, у якому можна було придбати шкільне приладдя. На кожному предметі була вказана ціна, учень міг вибрати потрібну річ і залишити за неї гроші. Вивчати досвід цієї школи приїжджали педагоги з Німеччини, США, Канади, Китаю, Японії.

Віктор Шаталов

Донецький педагог - Віктор Шаталов розробив технологію інтенсивного навчання, у якому важлива роль належала наочно-схематичним засобам – «опорним сигналам». Він викладав матеріал у вигляді малюнків і схем, що значно полегшувало його засвоєння. Книжки В.Шаталова видавалися в багатьох країнах світу.

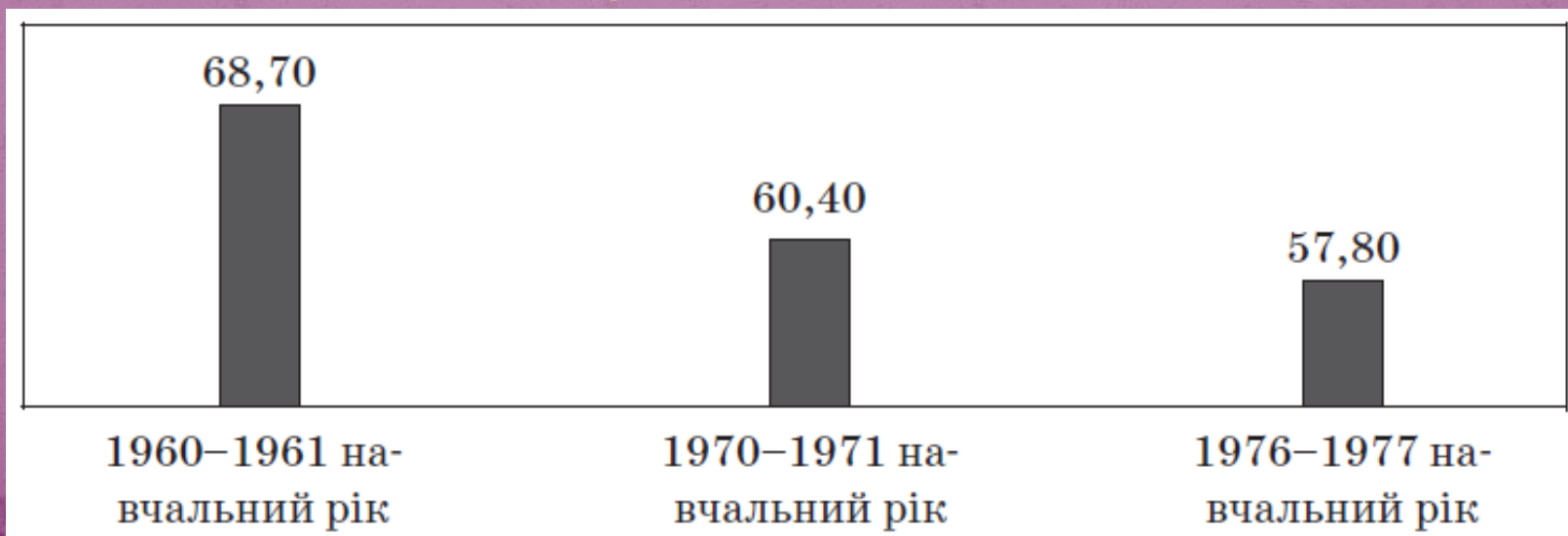
Русифікація

- ❑ У 2-й половині 60-х на початку 80-х років у освіті продовжував діяти закон **1958 р.**, що дав батькам учнів право вирішувати, якою мовою відбуватиметься навчання.
- ❑ Зростала кількість учнів, які за проханням батьків та з інших причин звільнялись від вивчення української мови.
- ❑ В травні **1983 р.** ЦК КПРС і Рада міністрів СРСР прийняли таємну постанову «**Про додаткові заходи щодо вдосконалення вивчення російської мови в загальноосвітніх навчальних закладах союзних республік**».
- ❑ Вчителям російської мови підвищено заробітну плату на **15%**.

РУСИФІКАЦІЯ ОСВІТИ

- З 1979 р., повсюдно запроваджується вивчення російської мови в національних дошкільних закладах для дітей з п'яти років.
- У 1960-1980 рр., скорочується кількість українських шкіл у мережі загальноосвітніх навчальних закладів на 8,7 тис.
- У 1983 р. — прийнято Постанову ЦК КПРС про посилення вивчення російської мови та літератури («Андроповський указ») та директива колегії Міністерства освіти УРСР «Про додаткові заходи по удосконаленню вивчення російської мови в загальноосвітніх школах, педагогічних навчальних закладах, дошкільних і позашкільних установах республіки», спрямована на посилення русифікації.

Кількість шкіл з українською мовою навчання (%)

ВИЩА ОСВІТА

Вища школа переживала у 60–70-ті роки піднесення: значні інвестиції держави, високий соціальний престиж науковців сприяли її розвитку.

Було відкрито нові університети: Донецький (1964), Сімферопольський (1972), Запорізький (1985), пізніше Прикарпатський та Волинський.

- Потребувалось нарощування кількості фахівців із вищою і середньою освітою. Тому мережа вищих неухильно розширювалась.
- З 1965-1985рр. кількість фахівців із середньою спеціальною освітою зросла з 1,4 млн до 3,6 осіб, а з вищою – з 0,9 до 2,7 млн осіб.
- В 1976р. у вищих навчальних закладах і технікумах Харкова навчалося понад 2 тис. студентів із 22 країн світу. Україна мала одну з потужних та розгалужених мереж загальних, середніх спеціальних та вищих навчальних закладів світу.
- На Західній Україні до 1971 р. лекцій українською мовою читалось 25%, за наступні три роки їх кількість зменшилась до 15%, а в цілому по республіці ця цифра взагалі була мізерною. Інтелігенція все більше денаціоналізувалась, втрачаючи рідну мову.

1964 р. - Донецький університет
1972 р. – Сімферопольський університет
1985 р. - Запорізький університет

ПОЗИТИВНІ І НЕГАТИВНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ

- ❖ Збільшення кількості навчальних профтехосвітніх закладів.
- ❖ Створення на основі педінститутів Донецького, Сімферепольського, Запорізького університетів.
- ❖ Відкриття низки нових інститутів.
- ❖ Збільшення кількості студентів майже удвічі.
- ❖ Зміцнення матеріально - технічної бази вузів (будівництво нових навчальних корпусів, гуртожитків, спортивних комплексів ...)
- ❖ Знецінення знань.
- ❖ Зменшення кількості шкіл з українською мовою викладання.
- ❖ Невисока якість підготовки спеціалістів (особливо на заочних і вечірніх відділеннях).
- ❖ Політизація освіти.

РОЗВИТОК НАУКОВОЇ СФЕРИ

У 60—80-ті роки українська наука істотно реформувалась. Так, на середину 60-х років Україна мала розгалужену мережу науково-дослідних установ, кількість яких постійно збільшувалась. Лише протягом 1959—1965 рр. у республіці було створено 73 наукові установи. Усього в цей період діяло понад 830 наукових установ, у яких працювало 95 тис. чол., з них близько 2 тис. мали ступені доктора і майже 20 тис. — кандидата наук

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

Напрямки досліджень(науки)

Фізико-технічні

Математичні

Хіміко-технологічні

Біологічні

Суспільні

Базовим центром наукових досліджень була республіканська Академія наук. До її складу в 1965 р. входило понад 50 науково-дослідних установ, у яких працювало 21 тис. чол., у тому числі 6800 наукових співробітників.

Приміщення Президії НАН України на вулиці Володимирській № 54 у Києві

Національна Академія
наук України

Заснована

27 листопада 1918

Президент

Патон Борис Євгенович

ПРОВІДНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР УКРАЇНИ – АКАДЕМІЯ НАУК НА ЧОЛІ З Б.ПАТОНОМ, СКЛАДАВСЯ З ТРЬОХ СЕКЦІЙ:

- фізико-технічних і математичних наук;
- хіміко – технологічних і біологічних наук ;
- суспільних наук .

ОСНОВНІ ДОСЯГНЕННЯ:

- зростання кількості дослідників в академічних установах;
- вагомі здобутки вітчизняної науки:
- створення унікальної плавильної установки «Уран». що використовувалась для вивчення плазми і керованої термоядерної реакції;
- використання теоретичних розробок математиків для розрахунку орбіт штучних супутників Землі;
- відкриття механізму передавання генетичної інформації;
- створення автоматизованих систем проектування електронно – обчислювальних машин;
- винайдення нових марок високостійкого чавуну, безнікелевої антикорозійної сталі та ін..

Борис Євгенович Патон

Всесвітньовідомим став Інститут електрозварювання ім. Є. Б. Патона, який перетворився на науково-виробниче об'єднання, до складу якого входили науково-дослідний інститут, конструкторське бюро, два дослідних заводи.

Тут було запатентовано понад 400 винаходів, розроблено методи зварювання і різання електронним променем, лазерного оброблення.

У 1969 році завдяки розробкам вчених Інституту електрозварювання вдалося вперше у світі здійснити зварювання алюмінію, титану та нержавіючої сталі в умовах космічного вакууму й невагомості на кораблі "Союз-6".

в 1984 році було проведене перше у відкритому космосі зварювання, різання і напилення металів.

Важливі наукові здобутки були досягнуті в конструкторському бюро «Південне» (м. Дніпропетровськ).

Тут розроблялася ракетно-космічна техніка. Наукові дослідження та імена вчених, які їх здійснювали, були засекречені. Ці мужні люди працювали в екстремальних умовах.

У 1954-1971рр. головним конструктором цього конструкторського бюро був Михайло Янгель.

Працювали на оборонну промисловість.

Величезний внесок у розвиток фундаментальних і прикладних наук зробили генетик І. Шмальгаузен, офтальмолог В. Філатов, кардіолог М. Амосов, нейрохірург М. Бурденко та інші.

Віктор Михайлович Глушко

Почав працювати в Україні з
1956 р.

У серпні 1953 р.

В. М. Глушков стає завідувачим
лабораторією обчислювальної
техніки Інституту математики
АН УРСР.

У 1958 р. В. М. Глушкова
обирають членом-
кореспондентом АН України за
спеціальністю Алгебра.

У лютому 1961 р. В. М.
Глушкова було обрано дійсним
членом Академії наук України,
а в 1964 р. він стає віце-
президентом АН УРСР.

Факультет кібернетики

Під керівництвом В. М. Глушкова була створена унікальна «Енциклопедія кібернетики» (українською в 1973 р., російською в 1974 р.), яка не мала аналогів в світі та стала першою фундаментальною працею, в якій висвітлювались теоретичні аспекти кібернетичної науки, її застосування до таких галузей, як економіка, біологія, техніка.

Ліворуч будівля Інституту кібернетики АН УРСР на проспекті Науки, праворуч будівля Обчислювального центру АН УРСР на вулиці Лисогірській (60-70-і роки ХХ ст.)

- Запущено плавильну установку «Уран» для вивчення плазми і керованої термоядерної реакції.
 - Здійснено теоретичні розробки для розрахунку орбіт штучних супутників Землі.
 - Інститут кібернетики створював автоматизовані системи управління підприємствами та галузями.
-
- Досліди електрозварювання алюмінію, титану та нержавіючої сталі в умовах космічного вакууму.
 - Винайдено нові марки високотривкого чавуну, антикорозійної сталі.

М. БОГОЛЮБОВ

У 1966 році став першим директором створеного ним Інституту теоретичної фізики АН УРСР у Києві, одночасно (1963 - 1988) він академік-секретар Відділу математики АН СРСР.

У 1983—1989 роках очолював Математичний інститут ім. В. А. Стеклова у Москві. Є засновником радянських наукових шкіл у галузі нелінійної механіки, статистичної фізики і квантової теорії поля. Він був членом багатьох іноземних академій (у Болгарії, Польщі, США та ін.), наукових закладів і товариств.

Лев Ландау

Нільс Бор та Лев Ландау. МДУ, травень
1961 рік

Академік Ландау вважається легендарною фігурою в історії радянської і світової науки.

Квантова механіка, фізика твердого тіла, магнетизм, фізика низьких температур, фізика космічних променів, гідродинаміка, квантова теорія поля, фізика атомного ядра і елементарних часток, фізика плазми — ось далеко не повний перелік галузей, які в різний час привертали увагу Ландау.

Про нього говорили, що у «величезній будівлі фізики ХХ ст. для нього не було замкнених дверей».

ГРУПОВИЙ ПОЛІТ ВПЕРШЕ ЗДІЙСНИЛИ П. ПОПОВИЧ І А. НІКОЛАЄВ

М. С. Хрущов і Л. І. Брежнєв
вітають з польотом в космос
П. Поповича і А. Ніколаєва,
15 серпня 1962 року.

РОЗВИТОК НАУКИ: МЕДИЦИНА.

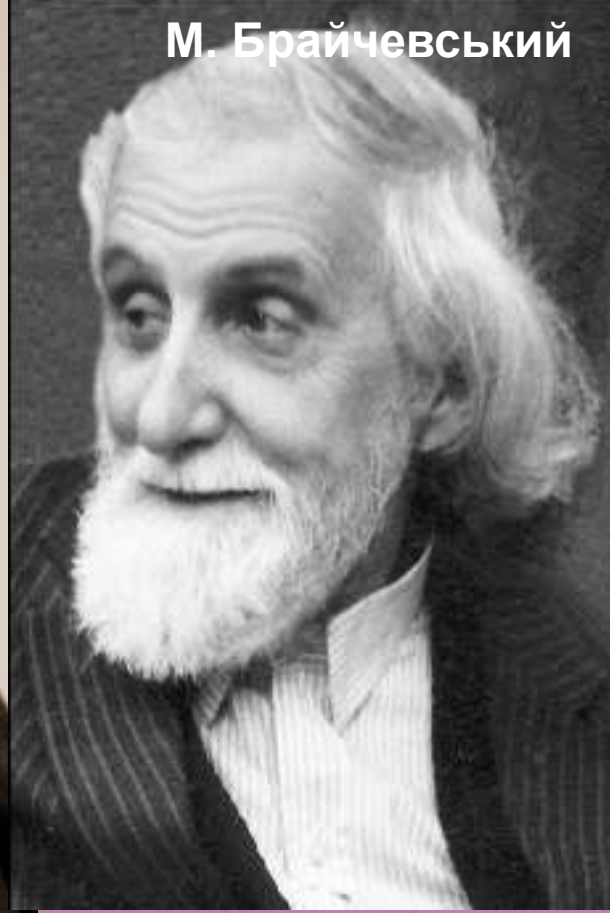
○ **В. Фролькіс** працював у галузі геронтології (старіння організму).

○ **О. Шалімов** створив Київський науково-дослідний інститут клінічної та експериментальної хірургії, розробив чимало хірургічних методик та інструментарію.

○ **М. Амосов** вивчав проблеми кардіохірургії, біологічної кібернетики.

О. Апанович

М. Брайчевський

П. Копнін

Незважаючи на тиск, у цей складний період залишалися і вчені-суспільствознавці, які нестандартно підходили до розв'язання наукових проблем (історики М. Брайчевський, О. Компан, О. Апанович, Я. Дзира, філософ П. Копнін).

Розвиток науки: історія.

П. Тронько

- Завершено видання 26-томної «Історії міст і сіл України», під керівництвом академіка П. Тронька, «Історія Української РСР».
- Створені фундаментальні дослідження: «Археологія УРСР», «Радянська енциклопедія історії України», «Історія українського мистецтва».
- Історикам рекомендовано вивчати радянський період. за вивчення історії козацтва звільнені з роботи історики О. Апанович, Я. Дзиря.
- Заборонено згадувати імена М.Грушевського, О.Оглобліна, С.Єфремова.
- 1966 р. – в Києві виникла добровільна громадська організація – Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, – яка домоглася створення музеїв у Чигирині, Суботові та Холодному Яру, меморіального комплексу на о.Хортиця.

Розвиток науки: мовознавство.

Видано
«Історію
українського
мовознавства
»

«Словник
української
мови»

«Історію
української
літератури»

«Історію
української
мови»

Заборонені теми

Заборонялося вживати термін **«український народ»**, згадувати про **голодомор 1932-1933 рр.**, **голод 1946-1947рр.**, повстання проти радянської влади, національно-визвольні змагання **за українську незалежність**. Не дозволялося згадувати прізвища науковців, які були **репресовані** в сталінські часи.

Основні показники розвитку науки в Україні

Показник	1965	1975	1985
Усього наукових працівників, включаючи науково-педагогічні кадри ВНЗ (тис. осіб)	94,0	171,5	210,3
У тому числі мають вчений ступінь: доктора наук	1,9	4,2	5,9
кандидата наук	19,3	47,3	68,5
Кількість створених зразків: нових типів машин і обладнання нових видів приладів, засобів автоматизації та обчислювальної техніки (одиниць продукції)	257	195	-
Освоєння нових видів промислової продукції	680	901	1131

Розвиток науки: загальні тенденції

- удосконалення зв'язків науки з виробництвом;
 - незважаючи на складні умови праці вчених – гуманітаріїв в умовах тоталітарної системи, вийшли в світ цікаві твори М. Брайчевського («Приєднання чи воз'єднання?»), Ю. Бадзьо («Лист до російських та українських істориків»), О. Апанович, І. Дзюби та ін.;
 - вихід у світ багатотомних «Історії Української РСР», «Історії українського мистецтвознавства», «Історії української літератури», «Словника української мови», «Української Радянської Енциклопедії», видання 26-томної «Історії міст і сіл УРСР» ;
- Широке застосування українських відкриттів за кордоном.

- високий відсоток нереалізованих перспективних наукових розробок (за винятком ВПК);
- недостатнє фінансування науки;
- відсутня зацікавленість виробника у впровадженні винаходів;
- між розробкою і впровадженням був дуже великий проміжок часу, внаслідок, “нововведення” встигало застаріти;
- обмежено фінансування республіканських наукових установ порівняно із загальносоюзними;
- переважний розвиток галузей, що працювали на оборону;
- технічний стан республіки – низький;
- радянське виробництво технологічно відстає від світового.